

Дело C-213/20

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

12 май 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

2 октомври 2019 г.

Ищец:

G.W.

E.S.

Ответник:

A. Towarzystwo Ubezpieczeń Życie S.A.

Предмет на главното производство

Иск за връщане на застрахователни премии, заплатени на ответника по договор за групов застраховка „Живот“ и достигане до определена възраст, свързан със застрахователен капиталов фонд.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на член 36, параграф 1 от Директива 2002/83 във връзка с точки 11 и 12 от част А на приложение III към нея, що се отнася до обхвата, кръга на адресатите и степента на подробност на информацията, която застрахователят е длъжен да предостави на застрахования, а също и до правилния момент за предоставяне на тази информация.

Преюдициални въпроси

1. Трябва ли член 36, параграф 1 от Директива 2002/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 година относно животозастраховането [...] във връзка с точка 12 от част А на приложение III към нея да се тълкува в смисъл, че задължението за предоставяне на посочената там информация обхваща и застрахования, ако той същевременно не е титулярът на полицата, а действа като присъединяващо се лице в качеството на потребител към сключен между застрахователно предприятие и търговец, титуляр на полицата, договор за групова застраховка „Живот“ и достигане до определена възраст, свързан със застрахователен капиталов фонд, и като фактически инвеститор по отношение на платените парични средства за застрахователни премии?
2. При утвърдителен отговор на първия въпрос, трябва ли член 36, параграф 1 от Директива 2002/83/ЕО [...] във връзка с точки 11 и 12 от част А на приложение III към нея да се тълкува в смисъл, че в рамките на правоотношение като посоченото в първия въпрос, задължението за информиране за особеностите на капиталовите активи, свързани със застрахователен капиталов фонд, означава също, че застрахованото лице потребител трябва да бъде информирано изчерпателно и разбираемо за всички рискове, техния вид и степен, свързани с инвестирането в активи на капиталовия фонд (като структурирани облигации или деривати), или пък по смисъла на посочената разпоредба е достатъчно на застрахованото лице потребител да се предостави само основната информация за главните видове рискове, свързани с инвестирането на средства с посредничеството на застрахователен капиталов фонд?
3. Трябва ли член 36, параграф 1 от Директива 2002/83/ЕО във връзка с точки 11 и 12 от част А на приложение III към нея да се тълкува в смисъл, че от правоотношение като описаното в първия и втория въпрос произтича задължение потребителят, който се присъединява към договора за застраховка „Живот“ в качеството на застраховано лице, да бъде информиран за всички инвестиционни рискове и свързаните с тях уговорки, за които емитентът на активите (структурирани облигации или деривати), формиращи застрахователния капиталов фонд, е информирал застрахователя?
4. При утвърдителен отговор на предходния въпрос, трябва ли член 36, параграф 1 от Директива 2002/83/ЕО [...] да се тълкува в смисъл, че потребителят, който се присъединява като застраховано лице към договор за групова застраховка „Живот“ и достигане до определена възраст, свързан със застрахователен капиталов фонд, трябва да получи информация за особеностите на капиталовите активи и рисковете, свързани с инвестирането в такива активи, преди сключването на

договора в рамките на отделна преддоговорна процедура и съответно допуска ли този член разпоредба от националното право [като] член 13, параграф 4 от Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z dnia 22 maja 2003 г. (Закон за застрахователната дейност от 22 май 2003 г.), [...] съгласно която е достатъчно тази информация да се даде едва в текста на застрахователния договор и в хода на сключването му, без моментът на получаване на информацията да е еднозначно и ясно обособен и отделен в процедурата по присъединяване към договора?

5. При утвърдителен отговор на въпроси 1, 2 и 3, трябва ли член 36, параграф 1 от Директива 2002/83/ЕО [...] във връзка с точки 11 и 12 от част А на приложение III към нея да се тълкува и в смисъл, че надлежното изпълнение на предвиденото в него задължение за информиране следва да се разглежда като обективно съществен елемент от договора за групова застраховка „Живот“ и достигане до определена възраст, свързан със застрахователен капиталов фонд, и дали поради това констатацията, че посоченото задължение не е изпълнено надлежно, може да доведе до признаване на застрахованото лице потребител на право да иска връщане на всички платени застрахователни премии поради евентуалното обявяване на договора за недействителен или изначално нищожен или поради евентуалното обявяване на индивидуалната декларация за присъединяване към такъв договор за недействителна или нищожна?

Посочени разпоредби от правото на Съюза

Директива 2002/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 година относно животозастраховането (ОВ L 345, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 4, стр. 192) — съображение 52, член 36 и приложение III.

Посочени разпоредби от националното право

Kodeks cywilny – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 г. (Граждански кодекс — Закон от 23 април 1964 г., Dz. U. № 16, позиция 93, изменен) — член 58, член 353¹, член 384, параграфи 1 и 2, член 805, параграфи 1 и 2, член 808, параграфи 1—4 и член 829.

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z dnia 22 maja 2003 г. (Закон за застрахователната дейност от 22 май 2003 г., Dz.U. № 124, позиция 11510; консолидиран текст от 16 декември 2009 г., Dz.U. 2010 г. № 11, позиция 66) — член 2, параграф 1, точка 13, член 13 и дял I от приложението.

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 Ищците G.W. и E.S. предявяват паричен иск срещу ответника застраховател за връщане на определени суми, представляващи заплатени му застрахователни премии по договор за групова застраховка „Живот“ и достигане до определена възраст, свързан със застрахователен капиталов фонд (наричан по-нататък „разглежданият договор“).
- 2 Разглежданият договор, към който е можело да се присъединят отделни потребители, е сключен на 29 юли 2011 г. между ответника застраховател и A. S.A., действащо като титуляр на полицата. Ищците се присъединяват към разглеждания договор чрез отделни декларации за присъединяване, подадени на 28 и 30 ноември 2011 г.
- 3 Предложеният застрахователен продукт е описан като влягане на капитал под формата на системно спестяване. Представянето на офертата за присъединяване към разглеждания договор се извършва в рамките на една среща в сграда на банката — титуляр на полицата, на която се стига и до подаване на декларациите за присъединяване към договора. По същото време на ищците са представени общите застрахователни условия и правилника на застрахователния капиталов фонд.
- 4 При подаването на декларациите за присъединяване към разглеждания договор ищците подписват декларации, в чийто текст се посочва, че целта на фонда е инвестираната премия в края на застрахователния период да бъде осигурена поне на 100 %. В текста на декларациите се съдържа и информация, че в застрахователния период стойността на партидата в застрахователния капиталов фонд може да се колебае значително според оценката на формиращите го финансови инструменти. Съгласно текста на декларациите при този продукт съществува риск, произтичащ от възможността емитентът на финансовите инструменти, формиращи продукта, да не изпълни задължението за плащане. Посочва се също, че продуктът не е банков влог и поради това не гарантира постигането на печалба от застрахованото лице, като същевременно се добавя, че при симулация средногодишната печалба на индекса възлиза на 11,70 %. Отбелязва се същевременно, че този резултат не е гаранция за постигане на подобни резултати в бъдеще.
- 5 По силата на клаузите от разглеждания договор, допълнени с текста на общите застрахователни условия и правилника на застрахователния капиталов фонд, ищците са задължени да внесат първоначална премия, а след това да заплащат периодични ежемесечни застрахователни премии.
- 6 Общите застрахователни условия и правилникът на фонда са изготвени от застрахователя, а съдържащите се в тях разпоредби не са договаряни със застрахованите лица. Срокът на застраховката е определен на 15 години.

Застрахованите лица същевременно са имали право по всяко време да подадат декларация за отказ от застрахователната защита.

- 7 Премиите на застрахованите лица са инвестирани в застрахователен капиталов фонд „UFK A.“. Този фонд бил предварително определен в разглеждания договор и в това отношение застрахованите лица не са имали възможност за избор.
- 8 Стойността активите на фонда и стойността на индивидуалния дял в него са подлежали на промяна във времето поради начина на формиране на цените на финансовите инструменти, в които са вложени средствата на фонда. В текста на правилник се отбелязва, че тези промени е възможно да се окажат съществени.
- 9 В правилника на фонда е отбелязана и поредица от рискове, свързани с инвестирането в застрахователния капиталов фонд, а застрахователят предупреждава, че не отговаря за инвестиционните рискове, свързани с инвестирането във фонда.
- 10 В текста на общите застрахователни условия няма никакво предупреждение, от което да следва, че посочената форма на инвестиране не е предназначена за широк кръг клиенти или че за влягането на средства в облигации, емитирани от А., са нужни познания и опит, свързани с функционирането на капиталовия пазар и финансовите инструменти.
- 11 Застрахователят влага средствата, инвестирани в застрахователния капиталов фонд, в 15 годишни структурирани облигации, обвързани с индекса А. Емитирането на тези облигации не е публично, а се извършва от определени професионални инвеститори. Облигациите не са търгувани на капиталовия пазар.
- 12 В документацията за придобиването на облигациите, емитирани от А., се посочват и обясняват по-специално рисковите фактори. Емитентът информира приобретателите на облигации, че потенциалните инвеститори в ценните книжа от емисията трябва внимателно да се запознаят с информацията, съдържаща се в раздел „Рискови фактори“, преди придобиването им. Емитентът освен това подчертава, че стойността на инвестицията и печалбата, която може да се извлече от нея, е възможно да спаднат или да се увеличат, поради което инвеститорът може да не получи сумата, която е била инвестирана, а в някои случаи е възможно да не си възвърне каквато и да било сума от извършената инвестиция.
- 13 Емитентът посочва също, че тъй като инвестицията в структурирани продукти е свързана с голям риск, тя е подходяща само за лица, които имат познанията и опита в областта на финансите и бизнеса, необходими за оценка на риска.

- 14 Съдържанието на тази документацията не е предоставено на застрахованите лица преди присъединяването към разглеждания договор, нито пък е включено в текста на посочения договор или в текста на общите застрахователни условия и правилника на капиталовия фонд. Когато на потребителите се предлага да се присъединят към разглеждания договор, от тях не се изисква никакъв опит в инвестиране на капиталовия пазар, нито пък се проверяват познанията им в това отношение.
- 15 Ищецът G.W. плаща застрахователни премии в продължение на 8 години, след което подава декларация за оттегляне от разглеждания застрахователен договор (за прекратяване на правоотношението), което влиза в сила на 23 януари 2019 г. Ответникът застраховател му изплаща изкупна стойност в размер на 14 285,30 полски злоти (PLN), като стойността на партидата същевременно е определена на 15 403,57 PLN. Докато трае правоотношението ищецът заплаща на застрахователя общо сума в размер на 24 090 PLN. Поради това ищецът изменя искането си и цели ответникът да бъде осъден да му заплати сумата от 9 804,70 PLN. Ищецът E.S. продължава да плаща застрахователните премии и до момента не е прекратила правоотношението по разглеждания договор.

Основни доводи на страните в главното производство

- 16 Според ищците разглежданият договор е недействителен, тъй като противоречи на императивни законови разпоредби, като индивидуалните декларации за присъединяването им към договора също са недействителни или нищожни.
- 17 Ищците твърдят, че ответникът застраховател в значителна степен не е изпълнил задължението си за предоставяне на информация, произтичащо от императивни законови разпоредби, тъй като не е предоставил на застрахованите лица пълната информация за особеностите на структурираните облигации, придобивани от застрахователния капиталов фонд, включително за всички свързани с тях рискове. Ищците освен това твърдят, че разглежданият договор противоречи на естеството на обвързващото правоотношение, тъй като в него се предвижда, че стойността на активите на капиталовия фонд, от която пряко зависи размерът на дължимата на потребителя сума, се определя произволно и едностранно от ответника по неизвестен за потребителя начин, изключващ също така подлагането му на последващ съдебен контрол.
- 18 Според ищците степента на недоинформиране на потребителите е толкова съществена, че изключвала възможността те да са направили необходимите действителни и валидни волеизявления за редовното възникване на правоотношение. Поради причини, за които бил отговорен застрахователят, ищците съответно не знаели в какво са инвестирани внесените от тях

средства, нито пък какъв е действителният размер и брой на рисковете, свързани с този вид инвестиции.

- 19 Ответникът застраховател твърди, че не е бил длъжен да информира за всички инвестиционни рискове, свързани с присъединяването към разглеждания договор, както и за всички уговорки, свързани с емитирането на структурираните облигации от А. Застрахованите лица впрочем не били страна в правоотношението между застрахователя и емитента на облигациите. Застрахователят също така отбелязва необходимостта от спазване на задължението за поверителност по отношение на конкретните клаузи от договора за емитиране и на конкретната методология за оценяване и конструиране на деривата, включен в структурираните облигации.
- 20 Освен това според застрахователя, в текста на общите застрахователни условия и правилника на капиталовия фонд се съдържа необходимата информация в това отношение, като по-специално се посочва, че влягането на средства с посредничеството на застрахователния капиталов фонд е свързано с рискове, един от които е възможността да не се постигне възвращаемост от инвестицията.

Кратко изложение на мотивите за преюдициалното запитване

- 21 На първо място, запитващата юрисдикция има съмнения дали информацията, изисквана в член 36, параграф 1 от Директива 2002/83 във връзка с част А от приложение III към нея, трябва да бъде предоставена и на застрахованите лица, ако те се присъединяват към разглеждания договор в качеството на потребители, бидейки в същото време фактически инвеститори на премиите, внасяни в полза на застрахователя и влягани впоследствие в застрахователния капиталов фонд.
- 22 Формално погледнато, в рамките на правоотношението, за което се отправя преюдициалното запитване, застрахованото лице потребител не е страна по застрахователния договор. Този договор всъщност е сключен между застрахователното предприятие и титуляра на полицата, който в случая е банка. Оформянето на този договор съответства на конструкцията на договор за застраховане за чужда сметка, при който застрахованото лице не трябва да бъде посочвано поименно.
- 23 Същевременно, както отбелязва запитващата юрисдикция, в разглеждания случай потребителят поема върху себе си част от задълженията на титуляра на полицата, включително — и най-вече — задължението за плащане на премиите. Потребителят носи фактическата икономическа тежест от инвестирането на средствата и свързания с това риск.
- 24 Ето защо според запитващата юрисдикция изглежда — предвид системни и функционални причини, както и с оглед на формулировката на съображение 52 от Директива 2002/83 — че застрахованото лице трябва да има достъп до

всички видове информация, която е или трябва да бъде предоставена на титуляра на полицата. В противен случай е възможно застрахованото лице да не е в състояние адекватно да прецени евентуалните икономически последици от присъединяването към договора.

- 25 На второ място, запитващата юрисдикция иска да се установи какво е правилното разбиране за точното съдържание и за обхвата на задължението за информиране, предвидено в член 36, параграф 1 от Директива 2002/83 във връзка с част А от приложение III към нея. Горните разпоредби очертават минимален стандарт за информираност в договорите от вида на разглеждания, което означава че националното право може да предвиди по-широки задължения за информиране, но не може да ги ограничава.
- 26 Според текста на английски език на анализираниите разпоредби от правото на Съюза застрахователното предприятие трябва преди сключването на договора да информира за особеностите на капиталовите активи („*indication of the nature of the underlying assets*“), в които се инвестират средствата, внасяни за застрахователни премии. Това означава, че тази информация трябва да обхваща — съгласно различните идентични езикови редакции — не само посочването на вида на активите, а също и посочването на техните особености (естество). Според запитващата юрисдикция тази посока е следвана и при транспонирането на Директива 2002/83 в полския правен ред, където в разпоредбата на член 13, параграф 4 от Закона за застрахователната дейност от 22 май 2003 г. се използва понятието „характеристики на активите“.
- 27 В това отношение възниква обаче съмнение как трябва да се тълкува пренесеното от Директива 2002/83 разбиране за характеристики (особености) на активите, по-специално дали включва също степента (интензитета), обхвата и разновидностите на инвестиционния риск, свързан с определени активи на застрахователния капиталов фонд, в които застрахователното предприятие инвестира средствата, поверени от потребителя като застрахователни премии.
- 28 Съмнения има и дали в обхвата на разбирането за особености на активите, формиращи застрахователния капиталов фонд, трябва да се включат евентуално всички присъщи за него инвестиционни рискове или пък само главните, вероятността за възникване на които е относително най-висока и които могат да характеризират даден инструмент в икономическо отношение.
- 29 Тази неяснота произтича и от липсата в разпоредбите на Директива 2002/83 — за разлика от тези на следващата директива за застраховането, а именно Директива 2009/138/ЕС (член 185, параграф 4), която заменя Директива 2002/83 — на отделно изискване за информиране за видовете и степента на рисковете, свързани с инвестирането на средства в рамките на разглеждания договор.

- 30 Освен това съмненията за точния обхват и за степента на конкретност на информацията, предоставяна на застрахованото лице, могат да се обяснят и с необходимостта от поддържане на правилно съотношение между обхвата на предоставяната информация и степента на нейната сложност, съответно обективната разбираемост на образа на договора. Тази проблематика е засегната в доводите на застрахователното предприятие ответник, което посочва, че предоставянето на повече или по-конкретна информация за характеристиките на активите, в които са били вложени средствата на застрахователния капиталов фонд, не би породило за застрахованите лица никаква допълнителни положителни последици именно поради степента на сложност на данните в това отношение.
- 31 Според запитващата юрисдикция този проблем трябва да се разреши при отчитане на изискванията за формулиране на договорните клаузи на ясен и разбираем език, включително при посочването на икономическите резултати, до които може да доведе инвестицията. Правото на Съюза в областта на сделките с потребители впрочем поставя специален акцент върху задължението за надлежно информиране на потребителя за клаузите от договорите, които той сключва или към които се присъединява, изисквайки в същото време предоставяната на потребителя информация да бъде изразена прозрачно и разбираемо.
- 32 Според запитващата юрисдикция тук възниква и въпросът за запазването на симетрията между информацията, предоставяна на потребителя от застрахователното предприятие, и съдържанието на информацията, която последното получава от емитента на структурираните облигации. Потребителят в качеството на застраховано лице не е страна по договора за емитиране на облигации, който обвързва застрахователя и емитента на облигациите, и съответно съдържанието на този договор няма пряко отражение върху неговите права и задължения, произтичащи от застрахователния договор. Същевременно, платените средства от застрахованите лица потребители впоследствие изцяло се инвестират от застрахователя в придобития по този начин финансов инструмент, тоест фактическият инвеститор, понасящ свързаните с това рискове, е потребителят. Възниква въпросът дали с оглед на Директива 2002/83 такава връзка оправдава очакването потребителят да има достъп до цялата информация за емитираните облигации, до която достъп е имал застрахователят.
- 33 Според запитващата юрисдикция присъствието на инвестиционния риск в този случай е толкова съществена част от характеристиките на активите под формата на деривати, че с оглед на минималния стандарт за информиране, очертан с разпоредбите на Директива 2002/83 (и развит впоследствие в следващата директива за застраховането, а именно Директива 2009/138/ЕС), застрахованото лице, притежаващо качеството потребител, трябва да бъде изчерпателно и разбираемо информирано за този риск.

- 34 На трето място, според запитващата юрисдикция е желателно да се изясни формулировката „преди да бъде сключен договорът[за застраховане]“ и да се посочи дали въз основа на това не следва да се изисква етапът на предоставяне на информация на застрахования да бъде — доколкото е възможно — по-точно определен и отделен от етапа на сключване на договора (присъединяването към застрахователния договор).
- 35 Самият израз „преди да бъде сключен договорът“ при това може да се разбира различно, като по-специално е възможно да се застъпи виждането, че става въпрос за произволно кратък времеви период между, от една страна, предоставянето на лицето, присъединяващо се към договора, на необходимата информация, и, от друга страна, самото подаване на декларацията за присъединяване към договора, стига предоставянето на информацията да предшества подаването на декларацията.
- 36 Разпоредбите от националното право, чрез които се транспонира разпоредбата на член 36, параграф 1 от Директива 2002/83 и част А от приложение III към нея, само задълбочават съмненията в това отношение, тъй като от тях следва единствено (член 13, параграф 4 от Закона за застрахователната дейност от 22 май 2003 г.), че определена информация за правоотношението — включително характеристиките на активите на застрахователния капиталов фонд — трябва да фигурира в текста на правилника на капиталовия фонд. Този правилник представлява вариант на образеца на договор, в чийто текст се доуточнява съдържанието на правоотношението. Дори обаче в текста на договора (образеца на договор) да се включат определени клаузи с информационен характер, това не може се счете за предварително — спрямо самото сключване на договора (присъединяването към него) — изпълнение на задължението за информиране.
- 37 Когато не е възможно двата посочени по-горе момента да се разграничат, включително във времево отношение, съмнително изобщо се оказва практическото значение на изпълнението на задължението за информиране. Липсата на подходящо отстояние във времето между етапа на информирането и етапа на сключването на договора може впрочем да изключи или съществено да намали шансовете за разбиране на предоставяната информация.
- 38 Според запитващата юрисдикция подходящото отстояние във времето в този случай трябва да бъде определено по обективен начин, като се вземат предвид характерните черти на правоотношението, квалификацията на потребителя, обхватът и степента на сложност на необходимата информация.
- 39 Накрая, на четвърто място, според запитващата юрисдикция тълкувателни съмнения буди и проблемът с правните последици, ако се установи, че

застрахователят не е осигурил надлежно определения стандарт за информиране.

- 40 Разрешаването на този проблем налага тълкуване на член 36, параграф 1 от Директива 2002/83 с цел да се определи дали предвид значението на установеното в него задължение за информиране, последното може да се счита за съществен елемент от договора (съдържанието на правоотношението, в което е встъпил потребителят). При класическото виждане за съдържанието на правоотношението, неговите елементи с информативен характер не се считат за обективно съществен елемент (*essentialia negotii*). С клаузи от този вид всъщност не се определят правата и задълженията на страните, нито пък съответният договор (правоотношение) се класифицира. В полското гражданско право горното виждане изглежда не буди съмнения. Когато обаче трябва да се тълкуват разпоредби от правото на Съюза, като се има предвид формулировката на съображение 52 от Директива 2002/83, както и обхватът и значението на информацията, посочена в част А от приложение III към нея, този въпрос се оказва много проблематичен.
- 41 Запитващата юрисдикция не намира в досегашната практика на Съда на ЕС отговор на изложените по-горе проблеми, свързани с правилното тълкуване на разпоредбите на Директива 2002/83. Единствените намерени от запитващата юрисдикция решения на Съда на ЕС, засягащи подобна проблематика — а именно, договори за животозастраховане — не дават отговор на поставените преюдициални въпроси (решения от 1 март 2012 г., C-166/11, González Alonso, ECLI:EU:C:2012:119, от 29 април 2015 г., C-51/13, Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij, ECLI:EU:C:2015:286). Решението на Съда на ЕС от 5 март 2002 г., Аха Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, пък се отнася за тълкуване на аналогична разпоредба от предходната директива за застраховането, а именно член 31, параграф 3 от Директива 92/96/ЕИО от 10 ноември 1992 г., но в различен фактологичен контекст и при друг вид застрахователен договор.